

Streszczenie rozprawy doktorskiej
pt. *Obowiązek alimentacyjny wobec przysposobionego*

Przedmiotem dysertacji jest analiza problematyki dotyczącej obowiązku alimentacyjnego wobec przysposobionego, zarówno w czasie trwania stosunku przysposobienia, jak i po jego ustaniu. Podkreślenia wymaga interdyscyplinarność omawianych w pracy zagadnień. Przedstawiane zostały nie tylko kwestie łączące się z unormowaniami zawartymi w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, mające niewątpliwie w tej mierze fundamentalne znaczenie, ale także regulacje występujące w prawie publicznym (min. w karnym, administracyjnym), kolizyjnym czy w konwencjach międzynarodowych. Zawarte w rozprawie rozważania obejmują zarówno prawo materialne, jak i procesowe a także unormowania występujące w obcych systemach prawnych. Metodologia pracy wyznaczona została przez założony cel, którym jest kompleksowe, dogmatycznoprawne przedstawienie zagadnień dotyczących obowiązku alimentacyjnego rodziców adopcyjnych i biologicznych wobec przysposobionego w świetle obowiązujących polskich unormowań, z uwzględnieniem dorobku doktryny i judykatury w tej mierze. Obszar badawczy obejmuje m.in. zagadnienia związane ze sposobem realizacji utrzymania obowiązku alimentacyjnego wobec przysposobionego zarówno w trakcie trwania tego stosunku, jak i po rozwiązaniu przysposobienia, mając za cel wykazanie braku spójności pomiędzy przepisami dotyczącymi rozwiązania przysposobienia a unormowaniami poświęconymi obowiązkowi alimentacyjnemu. Jako przykład w tej mierze mogą posłużyć art. 125 § 1 k.r.o. i art. 126 § 1 k.r.o. dotyczące rozwiązania przysposobienia oraz regulacje odnoszące się do obowiązku alimentacyjnego. Rozprawa pozwoli m.in. umożliwić udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy można mówić o obowiązku alimentacyjnym lub stosunku alimentacyjnym w przypadku braku stosunku rodzinnego pomiędzy zobowiązanym a uprawnionym do alimentacji.

Wspomniana problematyka, w takim ujęciu nie została – jak dotychczas – podjęta. Wybór zagadnień i ostateczne sformułowanie tematu został dokonany głównie ze względu na własne zainteresowania naukowe. Dodatkowym argumentem był brak kompleksowych opracowań dotyczących wspomnianego zagadnienia. Nadmienić też należy, iż problemy rozważane w rozprawie dotyczą zagadnień nie tylko o sporym walorze teoretycznym, ale i praktycznym i nie były dotąd przedmiotem pogłębionych analiz doktryny.

Kolejnym argumentem przemawiającym za podjęciem tematu jest społeczna doniosłość instytucji adopcji oraz jej skutków. Duże zmiany prawne i społeczne, zaistniałe na

przestrzeni ostatnich lat, wpłynęły na powiększenie się dorobku polskiej judykatury w sferze objętej zakresem przepisów dotyczących obowiązku alimentacyjnego wobec przysposobionego. Wpływ na to zjawisko miały także przepisy prawa międzynarodowego oraz konwencje międzynarodowe. Wszystkie wskazane okoliczności przemawiały więc za podjęciem próby odrębnego, monograficznego opracowania problematyki obowiązku alimentacyjnego wobec przysposobionego.

Po przeanalizowaniu dostępnej literatury, główne tezy badawcze rozprawy oparto na założeniu: że bezzasadne jest utrzymywanie obowiązku alimentacyjnego wobec przysposobionego po rozwiązaniu przysposobienia w takiej postaci jak przewiduje to obecnie *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*. Zwrócono uwagę, że nie można mówić o obowiązku alimentacyjnym lub stosunku alimentacyjnym w przypadku braku stosunku rodzinnego. Wskazano także, że istnieje niespójność unormowań pomiędzy przepisami dotyczącymi rozwiązania przysposobienia a obowiązkiem alimentacyjnym wobec przysposobionego dziecka w związku z art. 125 k.r.o. i art. 126 k.r.o.

Systematyka wewnętrzna rozprawy obejmuje uwagi wprowadzające oraz pięć rozdziałów wraz z ich podsumowaniami, a przedstawione zagadnienia zamykają wnioski i uwagi końcowe.

Przedmiotem rozważań w rozdziale pierwszym są zagadnienia związane z pojęciem i funkcją obowiązku alimentacyjnego oraz analizą dotychczasowego piśmiennictwa z podkreśleniem nowych rozwiązań w porządku prawnym. Omówione zostały także przesłanki i zakres obowiązku alimentacyjnego oraz kwestia zasad współżycia społecznego w świetle art. 144¹ k.r.o. w odniesieniu do art. 133 k.r.o.

W rozdziale drugim zatytułowanym *Obowiązek alimentacyjny w zależności od rodzaju adopcji*, zostały przedstawione zagadnienia ogólne związane z przepisami regulującymi obowiązek alimentacyjny między przysposobionymi a przysposabiającymi, a więc: powstanie stosunku i obowiązku alimentacyjnego w przypadku przysposobienia, krąg osób, których on dotyczy, ze zwróceniem szczególnej uwagi na zagadnienia dotyczące alimentacji przysposobionego w przypadku przysposobienia całkowitego, pełnego, i niepełnego, a także obowiązku alimentacyjnego przysposabiających wobec adoptowanego pasierba. Ten rozdział obejmuje również zagadnienia dotychczas nie opisane lub rzadko poruszane w literaturze, czasem trudne i kontrowersyjne, takie jak alimentacja w przypadku adopcji ze wskazaniem w świetle art. 119^{1a} k.r.o. oraz obowiązek alimentacyjny w przypadku przysposobienia rodzeństwa.

Rozdział trzeci zawiera rozważania na temat wpływu zmian sytuacji rodzinnych przysposobionego na obowiązek alimentacyjny. Porusza problem rozwiązywalności przysposobienia pełnego i niepełnego oraz jego skutki odnośnie do obowiązku alimentacyjnego, ze szczególnym zwróceniem uwagi na zasadność i sposób utrzymania obowiązku alimentacyjnego wobec przysposobionego po rozwiązaniu przysposobienia. W rozdziale tym przedstawiona została ponadto kwestia ustania stosunku przysposobienia całkowitego i jego wpływu na obowiązek alimentacyjny. Na uwagę zasługują też zagadnienia związane z ustaleniem macierzyństwa i ojcostwa dziecka przysposobionego i ich wpływu na obowiązek alimentacyjny. Problem ten dotyczy m.in. wygaśnięcia przysposobienia z mocy prawa, co może mieć miejsce m.in. w przypadku ustalenia ojcostwa przysposabiającego względem przysposobionego, które nastąpiło w czasie trwania stosunku przysposobienia. W tym rozdziale poruszono także zagadnienia dotyczące obowiązku alimentacyjnego i stosunku alimentacyjnego w przypadku braku stosunku rodzinnego, skutków separacji i rozwodu wobec obowiązku alimentacyjnego względem przysposobionego dziecka. Omówione zostały ponadto roszczenia regresowe.

W rozdziale czwartym zostały przedstawione zagadnienia dotyczące wykonania obowiązku alimentacyjnego, począwszy od sposobów tego wykonania i umów o alimenty, aż po postępowanie w sprawach alimentacyjnych wobec adoptowanego, wystąpienie na drogę sądową, zabezpieczenie powództwa z przedstawieniem wybranych sytuacji, takich jak np. ustalenie ojcostwa oraz alimenty względem przysposobionego w postępowaniu rozwodowym i o separację a także mediacyjnym. Zagadnienia te mają doniosłe znaczenie odnośnie do analizowanych w pracy kwestii, ponieważ bez określonych w przepisach procesowych instrumentów przymusowej realizacji uprawnień (praw podmiotowych), wywodzących się z przepisów prawa materialnego, przepisy te pozostałyby martwą literą (*ubi remedium ibi ius*).

Poruszona również została tematyka związana z ochroną roszczeń alimentacyjnych. W szczególności zwrócono uwagę na przestępstwo niealimentacji oraz kwestię polityki socjalnej państwa, dotyczącą pomocy osobom, które z powodu niemożności wyegzekwowania należnych im alimentów znalazły się w trudnej sytuacji ekonomicznej w świetle przepisów ustawy z 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, która pełni również funkcję ochronną dla osób uprawnionych do alimentów. Szerzej zostały przedstawione zagadnienia dochodzenia alimentów z zagranicy oraz problematyka związana z egzekucją sądową w Polsce i egzekucją alimentów z zagranicy.

Omówiono także unijne przepisy, które mają na celu ułatwienie odzyskiwania alimentów z zagranicy (m.in. Rozporządzenie Rady Parlamentu Europejskiego z 18 grudnia 2008 r.).

Rozdział piąty jest poświęcony alimentacji przysposobionego dziecka w prawie kolizyjnym i konwencjach międzynarodowych. Ponadto w rozdziale tym, omówiony został obowiązek alimentacyjny wobec przysposobionego w wybranych krajach takich jak: Niemcy, Francja, Szwecja, Finlandia i Ukraina. Wybór konkretnych państw podyktowany został potrzebą ukazania różnic pomiędzy obcymi systemami prawnymi w zakresie obowiązku alimentacyjnego wobec adoptowanego, a także wynikających z nich wniosków dla polskiego ustawodawcy w sferze postulatów *de lege ferenda*.

W zakończeniu dysertacji przedstawiono wnioski i uwagi końcowe. W rozprawie podniesiono m.in. wadliwość istniejących uregulowań, proponując w związku z tym, bądź to stosowną wykładnię obowiązujących przepisów, bądź zmiany w niezbędnym zakresie.

Praca uwzględnia stan prawny na 1 stycznia 2018 r.

Dorota Sobolewska

Dorota Sobolewska

Summary of the Doctoral (PhD) Dissertation entitled
“The maintenance obligation to the adopted”

The objective of this doctoral dissertation is to analyse the issues connected with the maintenance obligation to the adopted, both in the situation when the adoption relationship exists, as well as when it ceases to exist. The interdisciplinarity of the discussed problems should be strongly emphasised. The dissertation not only addresses the issues regulated by the family and guardianship code, which are undoubtedly of great significance here, but also regulations provided by the public law (i.a. penal, administrative), the conflict of laws principles or international conventions. Considerations presented in the dissertation include substantive and procedural law, as well as regulations provided by foreign legal systems. The work methodology was chosen to achieve the intended objective, which is a complex, legal-dogmatic presentation of problems connected with the maintenance obligation of adoptive and biological parents towards the adopted in the light of Polish regulations in force and taking into account doctrine and judicial practice. The research field includes i.a. issues connected with the means to be implemented to preserve the maintenance obligation to the adopted, when the adoption relationship exists, as well as when it has been dissolved, in order to demonstrate lack of integrity between the regulations on dissolution of the adoption and the regulations on the maintenance obligation. Article 125 paragraph 1 of the family and guardianship code (f.g.c) and article 126 paragraph 1 f.g.c., related to the dissolution of the adoption and the maintenance obligation, may serve as an example here. The dissertation will allow to answer the question if it is possible to talk about the maintenance obligation or maintenance relationship if a family legal relationship between the person under the obligation and the person entitled to the maintenance does not exist.

The above mentioned issues have not been analysed from such a perspective yet. The choice of problems and final formulation of the topic were mainly based on my own scientific interests. An additional argument in their support was the fact that there have not been any complex studies which would address the problem. It should be also mentioned that the subject matter covered in this dissertation not only concerns issues of great theoretical and practical value but also those which have not been the subject of thorough examination of the doctrine.

Another argument in favour of raising the issue is the social significance of the adoption and its consequences. Important legal and social changes, which have occurred over

the past few years, led to the increase in Polish judicial practice with regard to the maintenance obligation towards the adopted. The issue has also been affected by the regulations of the international law and international conventions. All the above circumstances formed the grounds for preparation of a separate monographic publication on the maintenance obligation towards the adopted.

The analysis of available subject literature allowed to formulate the research postulates which were based on the following assumption: it is ill-founded to preserve the maintenance obligation towards the adopted after the adoption is dissolved in the form currently provided by *the family and guardianship code*. It was emphasised that one cannot speak about the maintenance obligation or maintenance relationship in the case where a family relationship does not exist. Additionally, it was pointed out that there is the inconsistency in regulations concerning dissolution of the adoption and the maintenance obligation to the adopted in connection with art. 125 f.g.c and art. 126 f.g.c.

The dissertation consists of an introduction and five chapters together with their summaries, and the presented issues are summed up in the final conclusion.

The first chapter focuses on the concept and function of maintenance obligation, reviews to -date literature and emphasizes the new solutions introduced to the law. What is more, the chapter discusses the prerequisites and the scope of the maintenance obligation, as well as the principles of the community life in the view of art. 144 f.g.c in relation to art. 133 f.g.c.

The second chapter is entitled "*The maintenance obligation in specific types of adoption*" and presents general issues connected with the legal regulations defining the maintenance obligation between the adopted and the adopter, such as creation of the maintenance relationship and maintenance obligation in case of an adoption, a group of people who are under the maintenance obligation paying special attention to issues connected with maintenance towards the adopted in case of total, complete and incomplete adoption, as well as the maintenance obligation of a stepfather and a stepmother towards an adopted stepchild. This chapter mentions issues which have not been described in literature before or those problems which are difficult or controversial, thus rarely discussed . The example here is the maintenance obligation in case of a targeted adoption in the view of art. 119 ^{1a} f.g.c. or in case of adoption of siblings.

Chapter number three includes considerations regarding the influence of changes in family circumstances on the maintenance obligation. It discusses the problem of dissolution of complete and incomplete adoption and how it affects the maintenance obligation, paying

special attention to justifiability and form of preserving the maintenance obligation to an adopted child after the adoption is dissolved. The chapter discusses the situation when the total adoption relationship ceases to exist and how it influences the maintenance obligation. Additionally, the chapter presents the issues connected with establishment of maternity and paternity of an adopted child and its influence on the maintenance obligation. That problem arises when the adoption expires by virtue of law, which can be the case i.a. in a situation when paternity between the adopted and the adopter is established when the adoption relationship still exists. This chapter also considers the issues of the maintenance obligation and maintenance relationship in the case where a family relationship does not exist, the consequences of separation and divorce on the maintenance obligation towards an adopted child. Another subject discussed in this chapter is the issue of retroactive payments.

Chapter four presents the execution of the maintenance obligation, starting from the ways of fulfilling such an obligation and maintenance obligation contracts, ending with maintenance proceedings, taking legal action, securing the claims presenting selected situations such as establishment of paternity and maintenance towards the adopted in divorce and separation proceedings, as well as mediation proceedings. The issues are of great significance in relation to the problems discussed in this dissertation due to the fact that without defining instruments of compulsory implementation of the rights (subjective rights) in procedural regulations, originating from the substantive law, the regulations would remain a dead letter (*ubi remedium ibi ius*).

Furthermore, the chapter draws attention to protection of maintenance claims. Special emphasis is placed on the offence of non-maintenance and the question of the national social policy on the assistance provided to persons who, in the light of the Act on Assistance for Persons Entitled to Maintenance of September 7, 2007, found themselves in a difficult financial situation due to the fact that it was not possible to enforce due maintenance. The chapter provides detailed information on claiming maintenance from abroad, discusses issues connected with court enforcement in Poland and maintenance enforcement from abroad. What is more, it presents the European Union regulations facilitating recovery of maintenance from abroad (i.a. Council Regulation (EU) of December 18, 2008).

Chapter five is devoted to maintenance for an adopted child in relation to conflict of laws and international conventions. Additionally, the chapter discusses the maintenance obligation to the adopted in selected countries such as Germany, France, Sweden, Finland and Ukraine. The selection of these countries was made to show differences between foreign legal systems with regard to the maintenance obligation to the adopted and to indicate what

conclusions can be drawn by the Polish legislator as far as postulates *de lege ferenda* are concerned.

The final part contains conclusions and final comments. The dissertation addresses the issues of defectiveness of current regulations and suggests an appropriate interpretation of regulations in force or relevant changes.

The dissertation takes into account the legal status at the date January 1, 2018.

Donata Sobolewska